

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 372.851

О.М. Гончарова,

доктор педагогічних наук, доцент

(Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, м. Сімферополь)

ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті визначаються поняття, виявляються особливості та цілі особистісно-орієнтованого навчання. Виділяються вимоги до організації навчання, орієнтованого на особистість студента, в умовах використання інформаційно-комунікаційних технологій. Робиться висновок про те, що комплексне використання сучасних ІКТ сприяє виконанню ряду методологічних вимог до навчання, орієнтованого на особистість студента.

Система освіти є на сьогодні дуже динамічною. Однак, за експертними оцінками ЮНЕСКО [1], освітній процес відчуває кризу, яку переживають усі країни.

Основним завданням освіти в сучасному суспільстві є інтелектуальний та етичний розвиток людини на основі втягнення його до різноманітної самостійної доцільної діяльності в різних галузях знань.

Інтелектуальний та етичний розвиток людини в першу чергу пов'язаний з формуванням діяльнісної культури, пізнавальної культури, культури почуттів та спілкування.

На даний час надзвичайно актуальним видається формування в суспільстві відкритої та вільної освіти [2, 3].

Глобальна світова модель відкритої освіти легко може бути спроектована на освітню систему країни, регіону, району.

Для реалізації принципів відкритої освіти необхідні нові підходи, технології, ідеї.

Практично в усіх розвинених країнах у процесі реформування освіти упор зроблений на посилення самостійного та індивідуалізованого навчання. Домінуючою тенденцією в розвитку освіти стає модель особистісно-орієнтованого навчання. Особистісно-орієнтоване навчання враховує індивідуальні, особистісні здібності та якості студента, ґрунтується на передових педагогічних та інформаційних технологіях [4]. Головною метою особистісно-орієнтованого навчання є створення умов, що забезпечують, по-перше, мотивацію до освіти та розвитку студента, його інтелектуального та духовного базису, по-друге, гуманне відношення до студента.

Під особистісно-орієнтованим навчанням будемо розуміти певним чином спроектований процес навчання, що забезпечує умови для розвитку інтелекту та особистісних якостей студента, його творчих, комунікативних здібностей, здібностей до самоосвіти, саморозвитку та самореалізації, а також дозволяє більш повно проявити та реалізувати можливості студента згідно з його підготовкою, здібностями та індивідуальними особливостями. В цій системі змінюється роль викладача. Йому передбачається організувати самостійну пізнавальну діяльність студента, озброювати його методами та способами пізнання і здобуття знань, розвивати уміння, застосовувати їх на практиці.

Необхідні нові підходи до розробки педагогічних засобів, зокрема комп'ютерно-орієнтованих підручників, практикумів. Вони мають бути націлені на студента, а тому, в більшому ступені бути інформативними, енциклопедичними. Правильніше говорити про тренажери, самовчителі і т.і. З розвитком Інтернет-технологій найважливішими педагогічними засобами для особистісно-орієнтованого навчання стають освітні ресурси Інтернет, електронні підручники.

Представляється, що найбільш адекватним сучасному стану можуть стати електронні засоби навчально-пізнавальної діяльності (діяльнісні середовища навчального призначення, підручники, комп'ютерні тести і т.і.), що є відкритими системами.

Підвищення ефективності процесу навчання з використанням комп'ютерних засобів досягається за рахунок:

- застосування різних форм та методів організації навчальної діяльності;
- раціонального поєднання активної інтелектуальної та вольової діяльності студентів;
- педагогічно обґрунтованого і доцільного поєднання провідної ролі викладача, що організує і спрямовує навчальний процес в цілому, та самостійної роботи студента з комп'ютером;

- поєднання групових та індивідуальних способів організації навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій залежно від можливостей студента;
- використання комп'ютера не тільки як засобу управління навчальною діяльністю, але і для виконання функцій управління навчанням.

Виявлення особливостей та цілей особистісно-орієнтованого навчання в умовах використання ІКТ дозволило сформулювати вимоги до навчання, орієнтованого на формування особистості студента:

- вимога гуманного відношення до студента, визнання пріоритету самоцінності індивідуума;
- вимога індивідуалізації та диференціації навчання;
- вимога зміщення акцентів на власну активність, самоконтроль, саморегуляцію, самоуправління, створення умов, які забезпечують появлення власної активності студента;
- вимога забезпечення умов, що сприяють саморозвитку та самонавчанню студента;
- вимога врахування суб'єктивного досвіду кожного студента;
- вимога організації комунікативної діяльності студентів за допомогою локальних та глобальних мереж, оперативність доступу до необхідних інформаційних ресурсів;
- вимога забезпечення об'єктивного контролю знань студентів;
- вимога педагогічної обґрунтованості та доцільності використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання;
- вимога комплексного використання ІКТ під час проведення різного роду занять, в ході виконання різноманітної навчальної діяльності.

Метою статті є розкриття наведених вимог.

Вимога гуманного відношення до студента, визнання його самоцінності, є однією з основних вимог до особистісно-орієнтованого навчання, в центрі якої знаходиться особистість студента, а основним завданням є розвиток його особистості. Реалізація згаданої вимоги на заняттях з використанням ІКТ можлива в тому випадку, якщо в системі передбачені індивідуальний та диференційований підхід до кожного студента з максимальним урахуванням мотивації його пізнавальної діяльності, інтересів, здібностей, психофізіологічних особливостей, накопленого досвіду, а також гуманне відношення до студента.

Розглядаючи вимогу індивідуалізації та диференціації навчання, слід відмітити, що використання нових технологій має бути спрямоване на максимальну "персоніфікацію" навчання. Диференціація навчання досягається за рахунок вибору системи індивідуальних навчальних впливів з урахуванням суб'єктивного досвіду студентів, їх реальних здібностей.

Розглянемо можливості створення умов, що забезпечують появу власної активності студента. Виконання згаданої вимоги можливе лише в разі створення в процесі навчання умов і стимулів для оволодіння студентами навичками самостійної роботи і самонавчання. Навчання за допомогою електронних діяльнісних середовищ пропонує індивідууму більші можливості для самонавчання, самостійного пізнання довколишнього світу, самовизначення в ході рішення професійно значущих завдань.

Вимога забезпечення умов, що сприяють саморозвитку і самонавчанню, означає, що використання комп'ютерів має бути спрямовано, по-перше, на надання студенту можливості самостійного набуття знань; по-друге, на розвиток його комунікативних, творчих, інтелектуальних здібностей; по-третє, на задоволення потреби в самопізнанні, самовизначенні, самоуправлінні та самореалізації. Використання ІКТ в навчанні дозволяє виконати згадану вимогу за рахунок організації самостійної навчальної діяльності кожного студента і, таким чином, розвиває його інтелектуальні, вольові, комунікативні здібності.

Виконання цієї вимоги буде сприяти особистісному зростанню студента і його професійному становленню, забезпеченню вимог для розвитку особистості студента з метою його успішної адаптації і успішної життєдіяльності в суспільстві.

Вимога врахування суб'єктивного досвіду кожного студента під час використання ІКТ в особистісно-орієнтованому навчанні означає, що необхідно акцентувати увагу на суб'єктивному досвіді студента, який необхідно розвивати і примножувати. Попередній суб'єктивний досвід студента можна врахувати під час добору змісту навчання, що передбачає можливість його часткового або повного використання в разі роботи на тому ж іншому рівні складності. Необхідно створити умови, за яких всі студенти будуть змушені в рівній мірі використовувати ІКТ для самоосвіти і саморозвитку.

Підкреслимо важливість використання в навчальному процесі проблемних завдань та дослідницьких задач, а не тільки інформаційного та довідкового матеріалу.

Вище зазначалось особливе значення культивування унікального досвіду студента, визнання його цінності і універсальності. Включення суб'єктивного досвіду в процес пізнання дозволяє організувати навчальну діяльність студента з урахуванням його мотивації, потреб, інтересів, сподівань.

Організація комунікативної діяльності студента за допомогою локальних і, особливо, глобальних мереж дозволяє готувати студентів до життя і діяльності в інформаційному суспільстві, вчить використанню засобів комунікації з метою пізнання оточуючого світу і самого себе. У результаті в індивідуума формується самосвідомість, він самовизначається в довколишньому світі, виявляє свої особисті професійні переважання. У ході особистісного спілкування за допомогою мереж визначається соціальна позиція, формується індивідуальна свідомість. Отже, в процесі навчання з використанням електронного навчального середовища при взаємодії студента за допомогою мереж з іншими учасниками навчального процесу відбувається розвиток особистості студента, його соціалізація.

Комунікативна діяльність передбачає створення умов, що дозволяють забезпечити оперативний доступ до необхідних інформаційних ресурсів.

Реалізація вимоги організації комунікативної діяльності студентів надає їм необмежені можливості для спілкування з іншими користувачами, розвиває їх комунікативні здібності, сприяє соціальній адаптації, дозволяє використовувати засоби інформатизації і комунікації як інструмент пізнання і дослідження оточуючої дійсності, в якості засобу розвитку інтелекту і особистісних якостей індивідуума.

Виконання вимоги забезпечення об'єктивного контролю знань студентів передбачає, що в процесі навчання здійснюватиметься автоматизований контроль знань студентів. Об'єктивність контролю забезпечується, по-перше, розсилкою індивідуальних завдань, по-друге, діагностикою і наступним аналізом помилок, збором даних про вміння та знання студента і можливістю їх статистичної обробки.

Здійснення самоконтролю, тренування, самокорекції спонукає у студентів нові емоції, що впливають на мотивацію. Організація об'єктивного контролю знань дозволяє раціонально розвивати мислення всіх категорій студентів, сприяє виникненню внутрішньої потреби у вивченні поданого матеріалу, що активізує пізнавальну діяльність студентів.

Об'єктивність, регулярність і оперативність діагностики знань, умінь та навичок дозволить здійснити оперативний зворотній зв'язок у процесі розвитку особистості студента, коректувати в якійсь мірі цей процес, орієнтуючись на індивідуальні інтелектуальні і психофізіологічні особливості студентів.

Вимога педагогічної обґрунтованості і доцільності використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні означає, що перш ніж впроваджувати ІКТ у навчальний процес, необхідно оцінити доречність і доцільність нововведень; обрати саме ті теми та розділи дисципліни, при вивченні яких необхідно використовувати ІКТ; виділити види занять, які дозволяють досягти потрібного дидактичного ефекту від використання ІКТ.

Вимога комплексного використання ІКТ у ході виконання різноманітної навчальної діяльності представляється актуальним тому, що суттєвого підвищення ефективності навчання можна досягти при комплексному використанні ІКТ.

Організація різноманітних видів діяльності в умовах впровадження засобів інформатизації приводить до зміни стереотипів поведінки, виробляє нові якості студента, розвиває творчу активність і творчий підхід до виконання різного роду завдань. Комплексне використання сучасних ІКТ в освіті сприяє створенню умов для розвитку і прояву особистісних якостей студентів, становлення творчих, активних, ініціативних студентів, задоволення пізнавальних і духовних потреб студентів, розвитку їх комунікативних здібностей, навичок самоосвіти, саморозвитку.

Проведені дослідження дозволили виявити, що комплексне використання сучасних ІКТ сприяє виконанню наступних методологічних вимог до навчання, орієнтованого на особистість студента: діалогічність, діяльнісно-творчий підхід, підтримка індивідуального розвитку студента, формування особистісних якостей студента, представлення можливостей для самоосвіти, самонавчання, самовиховання, саморозвитку, самовизначення, самостійності і самореалізації.

Напрямами подальших наукових пошуків є систематизація і узагальнення процесу розробки і проектування інформаційних і комунікаційних інноваційних технологій в навчанні студентів вузів. Здійснення комплексного впровадження засобів ІКТ та виявлення ефективності їх практичного використання в навчальному процесі, орієнтованому на особистість студента.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Юнеско. Деятельность в области образования во всем мире / Сборник материалов Юнеско, 1996. – 450 с.

2. Джуринский А.Н. Развитие образования в современном мире. – М.: Владос, 1999. – 200 с.
3. Кинелев В.Г. Контуры системы образования XXI века // Информатика и образование. – 2000. – № 5. – С. 3-10.
4. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование. Социально-философское исследование. – Запорожье: Просвита, 2000. – 250 с.
5. Сисоєва С.О. Технологізація освітньої діяльності в умовах неперервної професійної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. – К.: Віпол, 2000. – С. 249-273.

Матеріал надійшов до редакції 10.11. 2007 р.

Гончарова О.Н. Требования к организации личностно-ориентированного обучения с использованием информационно-коммуникационных технологий.

В статье определяется понятие, выявляются особенности и цели личностно-ориентированного обучения. Выделяются требования к организации обучения, ориентированного на личность обучаемого, в условиях использования информационно-коммуникационных технологий. Делается вывод о том, что комплексное использование современных ИКТ способствует выполнению ряда методических требований к обучению, ориентированному на личность студента.

Honcharova O.M. Requirements to Organization of the Personality-Oriented Teaching with Use of Information-Communication Technologies.

In the article the notion, peculiarities and aims of the personally-oriented teaching are defined. The demands to the student's personality oriented teaching organization in the conditions of information-communication technologies use are singled out. The conclusion is done that the complex use of modern ICT favours the following of a number of demands to the student's personality oriented teaching.